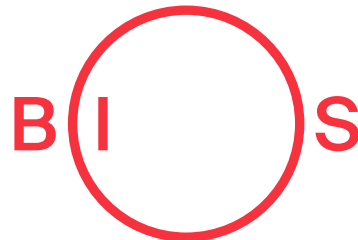

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta

Asia:
VNS 3/2020 vp Valtioneuvoston selonteko
kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta
Kohti hiilineutraalia hyvinvointiyhteiskuntaa
<https://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiakirjat/VNS+3/2020>

Aihe:
Mitkä ovat edustamanne tahon näkökulmasta keskeiset synergiat ja ristiriidat
Agenda 2030 -tavoitteiden välillä ja mitä mahdollisia positiivisia ja
negatiivisia kehityskulkuja niihin voi esimerkiksi liittyä?

Lausunnon pääsanomat:

- Ympäristön tilaan ja luonnonvarojen käyttöön liittyvien Agenda2030-tavoitteiden on oltava Suomessa ensisijaisia.
 - Ylikulutus on nähtävä systeemisena, kaikkea yhteiskunnan toimintaa koskevana ja globaalia kestävästä kehityksestä vaarantavana ongelmana.
 - Bioenergian rooli uusiutuvan energian tuotannossa ja kiertotaloudessa vaatii tarkennusta, jotta ristiriidat ekologisen kestävyuden kanssa vältetään.
 - Kasvustrategia on korvattava siirtymäpolitiikalla, joka luo Suomeen kestävästä vaurautta.
 - Kulttuuri on tunnistettava keskeisenä yhteisöllisenä ja yksilöllisenä voimavarana kestävyysmuutoksessa.
-

Kiitämme mahdollisuudesta antaa monitieteisen ympäristötutkimuksen näkökulmasta asiantuntijalausunto Valtioneuvoston selonteosta koskien kestävän kehityksen globaalia toimintaohjelmaa Agenda2030:a.

Lausunnossa keskitymme Agenda2030 -ohjelman tavoitteiden keskeisiin synergioihin ja ristiriitoihin sekä niihin liittyviin mahdollisiin kehityskulkuihin, kuten ne valtioneuvoston selonteon perusteella meille hahmottuvat. Painotamme suomalaisen yhteiskunnan kestävyyskehitystä erityisesti suhteessa ekologisiin reunaehtoihin ja globaaliin oikeudenmukaisuuteen.

Ristiriita: Agenda2030:n tavoitteiden keskinäiset jännitteet

Globaali kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda2030 on yleisiltä tavoitteiltaan ja periaatteiltaan tärkeä ja arvokas päätöksenteon ja toiminnan ohjaaja, ja sen tavoitteisiin on Suomikin sitoutunut aiheellisen kunnianhimoisesti. Suomen ei kuitenkaan tule painottaa jokaista toimintaohjelman 17 tavoitetta samanarvoisesti. Osassa tavoitteista on saavutettu kauan sitten hyvä perustaso, mutta hyvinvoinnin tuottamisen tapa on osoittautunut ekologisesti kestävämmäksi.¹ Suomen tilanteessa ekologiseen kestävyteen liittyvät tavoitteet on siksi asetettava ensisijaisiksi. Lisäksi on arvioitava uudelleen jo saavutettuja tavoitteita ja muutettava hyvinvoinnin tuottamisen tapoja siten, että ekologinen kestävyys ei vaarannu eivätkä köyhemmät maat jää kehityksessä jälkeen.²

Keskeisin ristiriita Agenda2030:ssa vallitsee talouskasvun ja ympäristötavoitteiden välillä. Selonteon kohdassa “Taloudellisesti kestävä Suomi” (s. 17) todetaan, että “Agenda 2030 keskeisenä teemana on edistää kaikkia koskevaa kestävää talouskasvua”. Talouskasvustrategian sijaan Suomessa tarvitaan seuraavan 10–30 vuoden aikana siirtymäpolitiikka³, jossa yhteiskunnan kaikki toiminnot suunnitellaan ekologisia reunaehtoja aidosti noudattaen. BIOS-tutkimusyksikön ehdottama, hallitusohjelmassakin mainittu ekologinen jälleenrakennus talouden, työn ja teollisuuden sekä muiden perustavien toimintojen uudelleensuunnitteluna ja -toteutuksena tarjoaa yhden esimerkin ja mallin siirtymäpolitiikasta. Tämänhetkisessä kansainvälisessä keskustelussa vastaavia siirtymäpoliittisia avauksia on tehty useita. Agenda2030:n tavoitteiden synergiat hahmottuvat realistisimmin juuri tällaisessa kokonaisvaltaisen kestävyys siirtymän kehityksessä jota käsittelemme lausunnon loppupuolella.

Globaalisti katsoen Suomi on ylikuluttava yhteiskunta, jonka vauraus riippuu myös muihin maihin ulkoistetusta luonnonvarojen kulutuksesta ja ympäristövaikutuksista (vrt. selonteko s. 12).⁴ Kansallisen talouskasvun tavoittelu muiden maiden sosiaalisen, taloudellisen ja ekologisen kestävyden hinnalla ei ole missään tapauksessa

¹ O'Neill, D. et al., A good life for all within planetary boundaries. *Nature Sustainability* 1, 88–95, 2018.

<https://doi.org/10.1038/s41893-018-0021-4>

² Fanning, A. et al., Provisioning systems for a good life within planetary boundaries. *Global Environmental Change* 64, 2020. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2020.102135>

³ BIOS-tutkimusyksikkö: Siirtymäpolitiikan kojelauta, <https://kojelauta.bios.fi/>

⁴ Dorninger, C. et al., Global patterns of ecologically unequal exchange: Implications for sustainability in the 21st century. *Ecological Economics* 179, 2021. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2020.106824>

kestävyyden periaatteiden mukaista. Kuten Naidoo ja Fisher totesivat kesällä 2020 *Nature*-lehden kannanotossaan, Agenda2030:n päämääriä täytyy säätää koronapandemian kokemusten opettamana, irrottaen kestävyystavoitteet talouskasvutavoitteesta.⁵ Näin myös siksi, että talouskasvu aiheuttaa muita SDG-tavoitteita heikentäviä kehityskulkuja. Viesti toistettiin lehden pääkirjoituksessa.⁶

Selonteossa suomalaisen yhteiskunnan ylikulutus mainitaan useassa yhteydessä, ja luonnon hyvinvointi ja kantokyvyn rajat tunnustetaan keskeisenä reunaehtona kaikelle toiminnalle (s. 14). Suomen osalta talouskasvusta visioidaankin, että “[k]asvu voi perustua sekä aineellisten resurssien tehokkaampaan ja kestävämpään käyttöön että aineettomaan arvon luontiin.” Ilmastonmuutos, biodiversiteettikato ja useat muut selonteossa mainitut vakavat Suomea koskevat ja maailmanlaajuiset ympäristöongelmat kyseenalaistavat kuitenkin sen, kuinka pitkälle pelkkä resurssien käytön tehokkuus riittää. Toistaiseksi suomalainen luonnonvarojen kulutus, mukaan lukien muualle maailmaan ulkoistettu kulutus, on edelleen kasvussa.⁷

Luonnonvarojen käytön tehokkuus tai selonteossa sekä muissa kansallisissa luonnonvarojen käyttöön liittyvissä strategioissa ja tiekartoissa tiuhaan mainittu kiertotalous eivät auta, jos kokonaisuutena luonnonvarojen kulutuksen kasvusuunta jatkuu. Talouskasvu ilman materiaalista kasvua olisi historiallisesti ennenkuulumaton yhteiskunnallisen aineenvaihduksen muutos: kestävä kehityksen suunnittelun ja ohjaamisen tulee lähteä liikkeelle ekologisten ja materiaalisten reunaehtojen kunnioittamisesta – sen ei voida vain olettaa tapahtuvan tehostamisen tai kiertotalouden sivutuotteena.⁸ Nykyisellään pyrkimys kasvuun on syvässä ristiriidassa Agenda2030:n tavoitteiden kanssa koskien esimerkiksi vedenkäytön kestävyttä (tavoite 6), ilmastonmuutoksen hillintää (tavoite 13) sekä meri- ja maaekosysteemien suojelua (tavoitteet 14 ja 15).

Ristiriita: uusiutuva energia ja bioenergia

Selonteossa käsitellään uusiutuvaa energiaa erittelemättä niin, että kaikki muodot ovat samalla viivalla. “Uusiutuva” ei kuitenkaan välttämättä tarkoita samaa kuin “vähäpäästöinen”, ja uusiutumattomien luonnonvarojen käyttö kestävästi ei tietenkään enää ole aidosti uusiutuvaa. Suomen kohdalla olennainen kysymys on bioenergia ja etenkin metsien energiakäyttö. Tiedeyhteisö Suomessa ja muissa maissa on toistuvasti varoittanut siitä, että liian voimakas nojaaminen bioenergian käyttöön voi kääntyä ilmastonmuutoksen hillinnän päämääriä vastaan – puhumattakaan siitä, että se voi haitata luonnon monimuotoisuuden suojelua (ja monissa maissa myös esimerkiksi vesihuoltoa ja ruoantuotantoa).⁹ Jotta tällaisia ristiriitoja voitaisiin

⁵ Naidoo, R. & Fisher, B. (2020). Reset Sustainable Development Goals for a Pandemic World. *Nature* 583, 198–201. <https://doi.org/10.1038/d41586-020-01999-x>

⁶ <https://www.nature.com/articles/d41586-020-02002-3>

⁷ <https://findikaattori.fi/fi/88#:~:text=Luonnonvarojen%20kokonais%3%A4ytt%C3%B6%20oli%20vuonna%202019,k%C3%A4ytt%C3%A4m%C3%A4t%C3%B6n%20otto%20sek%C3%A4%20tuonnin%20piilovirat>

⁸ <https://alueajamparisto.journal.fi/article/view/76338>

⁹ EASAC. (2018). Commentary by the European Academies' Science Advisory Council (EASAC) on Forest Bioenergy and Carbon Neutrality.

https://easac.eu/fileadmin/PDF_s/reports_statements/Carbon_Neutrality/EASAC_commentary_on_Carbon_Neutrality_15_June_2018.pdf

Raven et al. (2021). Letter Regarding use of Forests for Bioenergy.

välttää, bioenergian käytön kestävyyttä (laatu ja mittakaava) täytyisi ehdottomasti käsitellä selonteossa kunnolla. Sen olettaminen kestäväksi peittää lukuisia ongelmakohtia.

Tämä kytkeytyy olennaisesti myös viimeaikaiseen tieteelliseen kritiikkiin “nettonollatavoitteiden” epämääräisyyttä kohtaan.¹⁰ On hienoa, että yhä useampi taho tekee nettonollasitoumuksia tai -lupauksia, mutta niiltä on edellytettävä konkreettisia toimintapolkuja, joissa päästöleikkausten ajoitus sekä niiden toteuttamisen keinot on kirjoitettu auki. Suomalaisten päästöleikkausten sitominen vahvasti bioenergiaan, jonka vähäpäästöisyys on tarvittavalla aikataululla kyseenalaista, on merkittävä ongelma. BIOS-tutkimusyksikkö on nostanut tämän ongelman esiin myös toimialakohtaisten tiekarttojen kohdalla.¹¹

Selonteossa suuri osa kiertotaloutta koskevista maininnoista liittyy biokaasun hyödyntämiseen. Biokaasu on ehdottomasti kannatettava tekninen polku, mikäli sen syötteen ovat kestäviä. Selonteon biokaasukeskustelu nojaa kuitenkin sille oletukselle, että biokaasun käytön perustana on nykymuotoinen vahvasti eriytyneeseen eläintuotantoon nojaava ruoantuotanto. Tieteellisessä tutkimuksessa on vahva konsensus siitä, että eläintuotannon roolia ruoantuotannossa on vähennettävä.¹² Vahvaan kestävyteen pyrkiessään Suomi ei siis voi nojata siihen, että kiertotalous rakentuu ensisijaisesti hyödyntämään sivuvirtoja sellaisesta tuotannosta, jonka volyymin pitäisi saada vähennettyä. Biokaasusuunnitelmat tulisi siis ehdottomasti kytkeä kokonaisvaltaiseen näkemykseen suomalaisen ruokajärjestelmän kehityksestä.

Kestävyys siirtymä

Selonteossa (s. 22) korostetaan Kestävyyspaneelin alkuvuonna 2020 julkaistuun raporttiin viitaten Agenda 2030:n tavoitteiden keskinäisriippuvuutta: “kestävä muutos tapahtuu toisiinsa kietoutuneiden järjestelmien ja kansalaisten toiminnan kautta”. Agenda 2030:n tavoitteisiin liittyvien positiivisten ja negatiivisten kehityskulkujen hahmottaminen tarkoittaa juuri tällaisten yhteisvaikutusten pohdintaa, joka on tehtävä realistisesti ja avoimesti, ekologisten reunaehtojen ja tämänhetkisen globaalien tilanteen valossa.

<https://www.dropbox.com/s/hdmmcnd0d1d2lq5/Scientist%20Letter%20to%20Biden%2C%20von%20der%20Leyen%2C%20Michel%2C%20Suga%20%26%20Moon%20%20Re.%20Forest%20Biomass%20%28February%2011%2C%202021%29.pdf?dl=0>

Searchinger, T. D., Beringer, T., Holtsmark, B., Kammen, D. M., Lambin, E. F., Lucht, W., Raven, P., & van Ypersele, J.-P. (2018). Europe's renewable energy directive poised to harm global forests. *Nature Communications*, 9(1), 3741.

<https://doi.org/10.1038/s41467-018-06175-4>

Beddington J. et al 2018. Letter from Scientists to the EU Parliament Regarding Forest Biomass.

<https://empowerplants.files.wordpress.com/2018/01/scientist-letter-on-eu-forest-biomass-796-signatories-as-of-january-16-2018.pdf>

¹⁰ <https://www.nature.com/articles/d41586-021-00864-9>

¹¹ <https://bios.fi/tiekartoista/>

¹² Poore, J. & Nemecek, T. Reducing food's environmental impacts through producers and consumers. *Science* 360(6392) 2018. <https://doi.org/10.1126/science.aag0216>

Springmann, M. et al., Options for keeping the food system within environmental limits. *Nature* 562(7728) 2018. <https://doi.org/10.1038/s41586-018-0594-0>

Kestävyys siirtymä edellyttää monenlaisia muutoksia niin yhteiskunnan rakenteissa ja toiminnoissa kuin yksittäisten ihmistenkin ajattelussa ja toiminnassa.

Kestävyystieteessä ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen kestävyiden rinnalle hahmotellaan nykyisin kulttuurinen kestävyys, jolla viitataan tapojen, arvojen sekä merkki- ja merkitysjärjestelmien tärkeyteen kestävyiden osatekijöinä tai kannattelijoina.¹³ Selonteossa (s. 15) kulttuurinen kestävyys mainitaan Kansallisen metsästrategian yhteydessä. Kansallisen metsästrategian päivityksessä¹⁴ korostetaan suomalaisten metsäsuhteiden sekä metsäkulttuurisen näkökulman merkitystä sillä, että “kaikessa metsiin liittyvässä toiminnassa on aina kyse ihmisen ja metsän välisestä vuorovaikutuksesta”.

Kulttuurinen kestävyys on kuitenkin huomattavasti laajempi kysymys. Agenda2030:n positiivisten kehityskulkujen kartoituksessa on tärkeää nähdä kulttuurisen kestävyiden moninaiset mahdollisuudet yleisen kestävyys siirtymän kannattelijoina. Selonteossa sekä siinä viitatussa Suomen kestävä kehityksen politiikan arvioinnissa Polku2030:ssa mainittu ylikulutus on esimerkki ongelmasta, joka on perustaltaan keskeisesti kulttuurinen: tapoihin, tottumuksiin, arvoihin ja arvostuksiin liittyvä.¹⁵ Myös Kestävyyspaneelin odotukset kestävä kehityksen tavoitteiden yhteisvaikutuksiin pureutumisesta (selonteko s. 22) ovat liitettävissä kysymyksiin kulttuurisesta kestävydestä.¹⁶ Kulttuurinen ulottuvuus voi auttaa hahmottamaan kestävyystavoitteiden keskinäisiä yhteyksiä eli esimerkiksi kaupunkisuunnittelun ja eriarvoisuuden vähentämisen kytköksiä. Tällaisen synergiaa luovien ja mahdollisia ristiriitoja tutkivien yhteyksien sijaan edelleen harmittavan usein erilaisia kestävyiden muotoja asetetaan vastakkain ikään kuin vaakakupissa, jolloin tuloksena on tyypillisesti taloudellisen kestävyiden ensisijaisuus ekologiseen, sosiaaliseen ja kulttuuriseen nähden. Kulttuurinen kestävyys kokonaisvaltaista kestävyys siirtymää edistävänä voimana auttaa hahmottamaan tietä pois tästä.

Kulttuurisessa kestävydessä olennaista on kasvatuksen ja koulutuksen kehittäminen sekä tieteellisen tutkimuksen korkea taso näiden toimintojen perustana. Kansalaisten kykyjä ja halukkuutta ekologiseen jälleenrakennukseen vahvistaa myös moninaisuutta arvostava, kaikille tasapuolisesti mahdollisuuksia antava yhteiskunta. Selonteossa tällaisen yhteiskunnan kehittämiseen viitataan muun muassa globaaleilla kansalaistaidoilla (s. 36, 38). Agenda2030:n tavoitteiden saavuttamista seuraamaan on perustettu Kestävä kehityksen kansalaisraati, jonka kuuleminen päätöksenteossa on olennainen tapa tukea aktiivista kansalaisuutta. Viimeisimmässä kokoontumisessaan raati on ilmaissut huolenaiheinaan nuorten lukutaidon heikkenemisen, luonnon monimuotoisuuden nykytilan, ympäristölle haitallisten tukien määrän, suomalaisen kulutuksen jalanjäljen sekä jokien ravinnekuormituksen Itämereen. Lisäksi ongelmia

¹³ Culture in, for and as Sustainable Development. Conclusions from the COST Action IS1007 Investigating Cultural Sustainability. Edited by Joost Dessein, Katriina Soini, Graham Fairclough and Lummina Horlings. Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2015. <http://www.culturalsustainability.eu/conclusions.pdf>

¹⁴ Kansallinen metsästrategia 2025 - päivitys, s. 17. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-453-889-3>

¹⁵ Berg, Annukka, Lähteenoja, Satu, Ylönen, Matti, Korhonen-Kurki, Kaisa, Linko, Tyyra, Lonkila, Kirsi-Marja, Lyytimäki, Jari, Salmivaara, Anna, Salo, Hanna, Schönach, Paula & Suutarinen, Ira 2019. POLKU2030 – Suomen kestävä kehityksen politiikan arviointi. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 23/2019. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-653-9>

¹⁶ <https://www.kestavyyspaneeli.fi/2021/05/06/agenda2030-tiekarttatyopaja/>

mainittiin perustoimeentulotuen saajien sekä vastentahtoisesti osa-aikatyötä tekevien määrä ja sukupuolten välinen palkkaero.¹⁷ Kansalaisraadın jäsenet ovat nimenneet siis erityisesti ympäristön tilaan ja sosiaaliseen eriarvoisuuteen liittyviä haasteita. Ympäristön tilaan ja luonnonvarojen käyttöön liittyvien kestävyystavoitteiden asettaminen ensisijaisiksi on siten osaltaan perusteltavissa kansalaisten tuella.

Merkityksellisuuden kokemukset, mielekkäänä koettu työ, yleinen yhteiskunnallinen tasavertaisuus ja reiluus sekä rikkaat ja monimuotoiset kulttuuri- ja luonnonympäristöt tuottavat ihmisille hyvinvointia ja rohkaisevat huolehtimaan ympäristön tilasta sekä heikommassa asemassa olevista. Tällaiset kulttuurisen kestävyuden osatekijät eivät käänny helposti konkreettisen päätöksenteon kohteiksi, mutta menestyksekkään kestävyys siirtymän päämäärinä ne ovat välttämättömiä.

Kunnioittavasti,

BIOS-tutkimusyksikkö
contact@bios.fi
<https://bios.fi>

¹⁷ <https://kestavakehitys.fi/kansalaisraati>